

Arbetsmarknadsdepartementet
Enheten för mänskliga rättigheter och
diskrimineringsfrågor

Minnesanteckningar från sakråd den 6 december 2022 inför rapportering till FN:s rasdiskrimineringskommitté (CERD)

Inledning

Mötet inleddes med att Martin Andreasson, statssekreterare åt jämställdhets- och biträdande arbetsmarknadsminister Paulina Brandberg, hälsade välkomna till sakråd om Sveriges tjugofjärde och tjugofemte periodiska rapport till CERD. Andreasson framförde att vi befinner oss i ett allvarligt omvärldsläge som påverkar arbetet för mänskliga rättigheter och att arbetet för att säkerställa full respekt för Sveriges internationella åtaganden om mänskliga rättigheter är en viktig uppgift för regeringen. Vidare betonade Andreasson att arbetet för ett samhälle fritt från diskriminering och rasism är långsiktigt och komplext samt att många politikområden berörs.

Andreasson lyfte fram betydelsen av att civilsamhället bidrar med sin särskilda kompetens och erfarenhet vad gäller arbetet för mänskliga rättigheter och arbetet mot olika former av rasism i Sverige och att detta bidrar till att regeringen får djupare och bredare kunskap och perspektiv.

Jenny Olausson, enhetschef på enheten för mänskliga rättigheter och diskrimineringsfrågor på Arbetsmarknadsdepartementet, gick igenom dagordning för sakrådet samt initierade en presentationsrunda. Därefter informerade Madeleine Kaharascho Fridh, departementssekreterare på samma enhet, i korthet om processen för Sveriges rapportering.

Inbjudna myndigheter berättar kort om aktuella insatser inom sina verksamhetsområden som har bäring på rekommendationerna

Forum för levande historia (FLH) informerade om myndighetens verksamhet, bl.a. om uppdraget att samordna arbetet med planen mot rasism, liknande former av fientlighet och hatbrott. FLH redogjorde för sitt myndighetsnätverk som är öppet för alla statliga myndigheter och syftar till ökad kunskap, utbyte av erfarenheter och fortbildning gällande bl.a. rasism. Som en del av sitt uppföljningsuppdrag sammanställer FLH en årlig rapport om regeringens arbete mot rasism. Denna rapport kommenteras av civilsamhället och synpunkterna är en del av rapporten. Myndigheten har också i uppdrag att erbjuda fortbildning och kunskapshöjande insatser om olika former av rasism och intolerans i historien och i dag till skolans personal och andra relevanta yrkesgrupper. FLH har därutöver flera specifika regeringsuppdrag för att motverka olika former av rasism.

Länsstyrelsen Stockholm informerade särskilt om sitt regeringsuppdrag att följa upp genomförandet av strategin för romsk inkludering. Länsstyrelsen framförde att arbetet med romsk inkludering kräver långsiktiga stöd och riktade insatser. Länsstyrelsen berättade om att de genomför olika typer av kunskapshöjande insatser för att öka kunskapen om bl.a. antiziganism.

Polismyndigheten informerade om regeringsuppdraget hatbrott och andra brott som hotar demokratin som pågår till december 2023. Uppdraget är det mest omfattande regeringsuppdrag som myndigheten haft och har hittills redovisats i en delredovisning. Exempelvis har en kompetenshöjande insats genomförts tillsammans med Forum för levande historia för att bland annat höja kunskapen hos alla polisanställda om rasism, konspirationsteorier och vanligt förekommande symboler i den våldsbejakande miljön.

Polismyndigheten informerade även om en utbildning de arbetar med som bland annat riktas till anställda som upprättar polisanmälningar. Syftet är att fokusera på ett professionellt bemötande och god dialog med grupper som riskerar att utsättas för hatbrott samt att bidra till att hatbrott registreras korrekt och därmed ger bättre underlag för brottsutredning. Vidare pågår ett arbete med att förstärka förmågan gällande hantering av IT-relaterade hatbrott. Polismyndigheten framförde att en utmaning är avsaknad av egna brottskoder för hatbrott. Vidare framförde myndigheten att utveckling av lokala lägesbilder samt metodstöd som höjer förmågan till bland annat en korrekt hantering av hatbrottsmarkering behövs inom hela landet. Med hänvisning till rekommendationen från CERD om profilering genomför

Brottförebyggande rådet (Brå) på förfrågan från Polismyndigheten en studie om hur polisen arbetar med profilering och extern likabehandling i organisationen.

Åklagarmyndigheten informerade om myndighetens uppdrag och verksamhet. Myndighetens huvudsakliga uppdrag är att leda brottsutredningar, bl.a. avseende hatbrott. Åklagarmyndigheten fattar beslut om åtal om vissa kriterier är uppfyllda och har i uppgift att föra statens talan i domstol. Hatbrottsmarkering görs av polisen vid anmälan av brott. På grund av utredningarnas komplexitet har varje åklagarkammare särskilt utsedda åklagare för hatbrott. Åklagarmyndigheten genomför olika insatser för kompetensutveckling. Exempelvis finns en grundutbildning, hatbrottsåklagarna deltar i nationella nätverk och en rättslig vägledning för hatbrott har tagit fram.

Kommentarer och synpunkter från deltagande organisationer

Betydelsen av Länsstyrelsens uppdrag om att motverka rasism på arbetsmarknaden samt Forum för levande historias arbete med att ta fram material om Sveriges deltagande i den transatlantiska slavhandeln och slaveriet lyftes. Flera deltagare framförde att Brottförebyggande rådets senaste rapport om afrofobiska hatbrott visar att hatbrott sker inom alla samhällsområden, och att detta får konsekvenser och påverkar människors livsvillkor. Det framfördes att detta bör adresseras i regeringens rapport till CERD, inklusive vilka åtgärder regeringen kommer att vidta för att motverka afrofobiska hatbrott. Att denna typ av rapporter och liknande måste bemötas och fördömas av politiker lyftes av flera deltagare. Vidare lyftes som problematiskt att islamofobiska, antiziganistiska och afrofobiska hatbrott har en låg uppkläring.

Behovet av mer utförlig datainsamling och statistik beskrevs av flera deltagare.

Från Regeringskansliet redogjordes för att Sverige har en restriktiv syn på statistik och datainsamling i förhållande till bland annat de nationella minoriteternas historiska erfarenheter, samt att det är viktigt att visa lyhördhet inför olika gruppers förutsättningar och behov och därmed att samlas in fördjupad kunskap om människors livsvillkor på olika sätt.

Deltagare framförde att religionsfriheten som idé är ifrågasatt och att det är svårt idag att praktisera sin religion, och att bl.a. elevers religionsutövning ifrågasätts av lärare. Ett par deltagare framförde att synen på muslimer hos anställda vid statliga myndigheter upplevs problematisk. Synpunkter om representation lyftes av flera deltagare. Vidare framhölls att Diskrimineringsombudsmannens redovisning av regeringsuppdraget att utveckla kunskap om diskriminering som har samband med religion eller annan trosuppfattning är bra, men att det behöver göras mer. Flera deltagare framförde att diskrimineringen mot muslimer är utbredd, och att det är många som inte anmäler hatbrott och diskriminering. Det föreslogs att man ska kunna anmäla hatbrott digitalt i syfte att sänka tröskeln för att anmäla.

Flera deltagare pekade på svårigheter att anmäla hatbrott, bl.a. att polisen har nekat att ta emot anmälningar från organisationer.

Polismyndigheten informerade om att organisationer kan polisanmäla brott, dvs. anmälan behöver inte göras av den som blivit utsatt. Vidare informerade Polismyndigheten om att endast ett fåtal brott i dagsläget kan anmälas via polisens hemsida och att man tar med sig frågan om digitala anmälningar. Från deltagare påtalades att den diskriminering som sker bl.a. innebär att det är svårt att försäkra muslimska församlingar. Bl.a. hänvisades till en rapport från 2018 från Myndigheten för stöd till trossamfund som beskriver problematiken.

Det lyftes vikten av att gå vidare med förslagen från slutbetänkandet Ett utökat skydd mot diskriminering och framhölls att det idag är alltför svårt att få upprättelse vid diskriminering. Flera deltagare framförde att Diskrimineringsombudsmannen (DO) bör få ett breddat uppdrag så att myndigheten kan driva ärenden anmälda av organisationer, skolor och företag och att diskrimineringslagen bör omfatta rättsväsendet. Det framfördes att hot och hat mot olika grupper ibland leder till att anmälningar dras tillbaka.

Från Regeringskansliet informerades om att DO under 2021 har inlett ett arbete med att förändra inriktningen för sin verksamhet och utreda fler anmälningar med målet att fler människor som utsatts för diskriminering ska få upprättelse.

Ett par deltagare framförde att de ser med stort allvar och oro på vad som sägs i Tidöavtalet. Bl.a. lyfts aspekter om visitationszoner och risken för ökad etnisk profilering i utsatta områden.

Barns och ungas utsatthet för rasistisk mobbing baserat på religion och/eller etnicitet lyftes, samt vikten av att ta del av erfarenheter från barn och unga och betydelsen av åtgärder för att minska rasistiska uttryck och handlingar i skolan. Det framfördes vidare att rasistisk retorik på nationell och politisk nivå leder till att barn blir mer utsatta.

Ett par deltagare framförde att regeringen gör många bra kunskapshöjande insatser och att det finns bra lagstiftning i Sverige, men att det samtidigt behövs ytterligare insatser för att rättstillämpningen ska fungera bättre och för att de som inte är mottagliga för kunskapshöjande insatser ska ta del av de insatser som erbjuds.

Ett par deltagare framförde att Girjasdomen har lett till mer strukturell rasism och ifrågasättande av samers sätt att leva. Deltagare framhöll att det behövs mer kunskap om rennäringen och renskötsel samtidigt som det är svårt att utbilda bort rasism, hot och hat. Det finns hinder för att nå fram med ny kunskap när det finns djupa fördomar om samer. Det framfördes att det nu är ekonomiska värden som går före och att de offentliga diskussionerna om samer får konsekvenser. Det bidrar till att snöskoter används som vapen för att plåga renar, att renar skjuts, att det sker hot på sociala medier och i fikarum på arbetsplatser samt att det finns barn som vägrar åka samma skolskjuts som samiska barn. Det framhölls att respekten för samiska rättigheter är en demokratifråga. Ett par deltagare uttryckte att den beslutade konsultationsordningen inte lever upp till urfolksdeklarationen.

Vidare ställde ett par deltagare en fråga om Sveriges behandling och kommunikation med koppling till kommitténs procedur kring förebyggande åtgärder, sk Early-warning measures and Urgent action procedures, som i detta ärende handlar om situationen för urfolket samerna i Jokkmokk. Regeringskansliet bad om att återkomma skriftligen i frågan till respektive organisationer.

Fråga ställdes om regeringar avser anta konventionen om skydd av migrantarbetare och migrantarbetares familjers rättigheter. Vidare lyftes att

barnkonventionens tredje tilläggsprotokoll om en individuell klagomålsmekanism bör ratificeras.

Det påpekades att strategin för romsk inkludering nu är halvvägs och behovet av tydligare styrning lyftes, liksom av riktade åtgärder, avsatt budget och att särskild granskning av strategins resultat hittills genomförs. Det framfördes också att den politiska retoriken blivit hårdare och att ingen står upp för romers rättigheter vid exempelvis mediedrev mot romsk kultur. Det framhölls att detta bidrar till rädsla och besvikelse kring uteblivna åtgärder bland exempelvis unga romer. Det påtalades att ett problem är att arbetet med romsk inkludering uppfattas som frivilligt och något man arbetar med i projektform, trots att det handlar om mänskliga rättigheter och därmed är en skyldighet för kommunerna med flera att arbeta med.

Det framhölls att det finns två faktorer som hotar judiskt liv, dels att förutsättningarna för judiskt och religiöst liv alltmer ifrågasätts, dels förekomsten av antisemitism. Mer behöver göras för att öka kunskapen om konspirationsteorier. Betydelsen av positivt material om minoriteter lyftes. Beskrivningar av minoriteternas bidrag i historien och till samhällsutvecklingen behöver få en större plats i utbildningsmaterial i skolan.

Andreasson framförde ett stort tack för de synpunkter som förts fram. Statssekreteraren framförde vidare att kunskapshöjande åtgärder är nödvändigt, men inte tillräckligt. Statssekreteraren lyfte fram vikten av ett effektivt förebyggande arbete, att människor ska få upprättelse när man blivit utsatt för diskriminering och kränkningar samt att exempelvis straffskärpningsregeln visar på att hatbrott är ett allvarligt brott.

Avslut

Andreasson avslutade mötet och tackade för intressanta och värdefulla synpunkter. Statssekreteraren informerade om att exempelvis uppdrag inom ramen för åtgärdsprogrammen pågår under perioden 2022 - 2024. Statssekreteraren berättade att regeringen och Regeringskansliet tar med sig deltagande organisationers kunskap, erfarenheter och synpunkter i bland annat det fortsatta arbetet med Sveriges tjugofjärde och tjugofemte periodiska rapport till FN:s rasdiskrimineringskommitté men också i det nationella arbetet mot rasism, olika former av fientlighet och hatbrott.